

Examen tehatex havo 2017 met als thema Maatwerk

Henriëtte Heezen, toetsdeskundige Cito

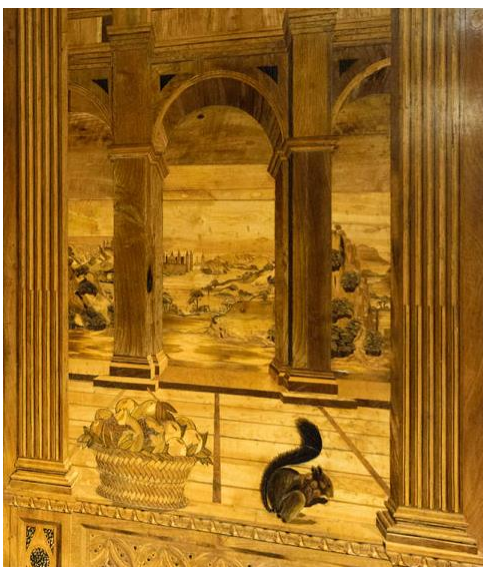
“Leuk examen”, “gevarieerd en modern”, “iets te lang” en “te weinig renaissance”. Dat waren de voornaamste reacties van docenten beeldende vakken op het examen tehatex havo dit jaar. Met één vraag minder dan vorig jaar en een verbeterde opbouw van samengestelde vragen, was de verwachting van de examenmakers dat het examen meer ‘op maat’ zou zijn. Die verwachting werd deels ingelost. Uit het percentage overgeslagen vragen viel af te leiden dat het examen toch nog te lang was. Daar stond tegenover dat het examen makkelijker was dan andere jaren. Daarom werd de N-term vastgesteld op 0,8.

Een kleine 4000 leerlingen bogen zich op donderdag 18 mei over het havo-examen tehatex. Het thema was maatwerk, een onderwerp dat goed paste bij de historische periode van dit jaar: renaissance. Het examen ging over kunst die gemaakt was voor een speciale plek of gelegenheid, en over de verschillende manieren waarop architecten, kunstenaars en vormgevers maatsystemen toepassen in hun werk. In de septembermededelingen waren enkele probleemstellingen opgenomen die in het examen aan de orde konden komen.

Reacties uit het veld

Het thema werd bij de kick-off in oktober 2016 goed ontvangen. Uit de landelijke examenbespreking bleek echter dat veel docenten minstens één vraag hadden verwacht over maatsystemen in de renaissance, “bijvoorbeeld over de gulden snede”. Ook leerlingen misten vragen over maatsystemen. Zij hadden sowieso meer vragen verwacht over de renaissance, omdat “daarop toch het accent lag in dit examen”. Maatsystemen kwamen wel aan de orde in een vraag over moderne architectuur, namelijk over het ontwerpen van een gebouw (Maritiem Museum) op basis van een module. Ideale verhoudingen in een renaissance-villa en strenge maatvoering in het werk van Donald Judd werden bevraagd in het tweede tijdvak.

De examenmakers, onder wie enkele docenten beeldende vakken in het voortgezet onderwijs, gaven bij het eerste tijdvak de voorkeur aan een serie vragen over de decoratieve wanden van de bibliotheek in het Dogenpaleis in Urbino (Italië).

Giuliano da Maiano, details van houten inlegwerk, bibliotheek in het Dogenpaleis, Urbino

Bij dit voorbeeld ging het over maatwerk in de betekenis van werk dat in opdracht gemaakt was en voor een specifieke plek. Het betrof virtuoos houtsnijwerk van Giuliano da Maiano. Het kunstwerk, houten wandpanelen met een voorstelling die verwijst naar kunst en wetenschap, bood mooie aanknopingspunten voor vragen over inlegwerk, optische illusie en de betekenis van kunst, wetenschap en opdrachtgevers in de renaissance.

Met vijf vragen over de renaissance was deze historische periode wellicht wat krap bedeed, maar in de syllabus is bij de stofbeperking duidelijk aangegeven dat het accent ligt op de periode vanaf 1800. Uit de quickscan bleek desondanks dat veel docenten vonden dat het examen onvoldoende aansloot bij het onderwijs. Mogelijk dat docenten en leerlingen het thema maatwerk vooral hebben opgevat als 'maatsystemen' en tijdens de voorbereiding op het examen de nadruk hebben gelegd op deze invulling van het thema en de daaraan gekoppelde historische periode.

Docenten en leerlingen gaven ook aan dat het examen te lang was. Menige docent constateerde dat leerlingen vragen hadden overgeslagen of dat ze op het eind in tijdnood kwamen. Dit werd bevestigd door de uitkomsten van de toets- en itemanalyse. De lengte van het examen blijft een aandachtspunt. Het aantal woorden, de hoeveelheid samengestelde vragen of vragen waarbij leerlingen meerdere voorbeelden moeten geven – het is allemaal van invloed op de tijd die een leerling nodig heeft om het examen te maken.

Positieve reacties kwamen er bij de examenbespreking op de recente wijzigingen in de notatie van de samengestelde vragen. Het plaatsen van deelstreepjes bij elke afzonderlijke deelvraag voorkomt dat leerlingen een deelvraag overslaan. Dat is winst, en zou er mede een oorzaak van kunnen zijn dat het examen, ondanks dat het te lang was, toch relatief makkelijk was.

Makkelijke en moeilijke vragen

Het examen opende traditiegetrouw met architectuur. Centraal stond het Maritiem Museum in Rotterdam. Docenten beoordeelden het opgavenblok als helder en leerlingen bleken de vragen niet zo moeilijk te vinden. Door de concentratie op één gebouw was er in het examenboekje en op het afbeeldingenblad veel ruimte voor het plaatsen van aanzichten, situatieschetsen en plattegronden: informatie die bijdroeg aan het doorgronden van het gebouw. De moeilijkste vraag was een inzichtvraag naar hoe het museum met de transformatie van de entree in een aantrekkelijke ontmoetingsplaats aansloot bij een recente economische ontwikkeling in de museumwereld. Daarop wist een kwart van de leerlingen het antwoord niet, bijna de helft van de leerlingen wist een deel van de vraag te beantwoorden en 30% kreeg het maximale aantal scorepunten.

De vragen over de bibliotheek in Urbino, uit het tweede opgavenblok, waren voor de leerlingen goed te doen. Uit de analyse van de scores bleek dat deze vragen een goed onderscheid lieten zien tussen vaardige en minder vaardige leerlingen.

Extreem moeilijke of extreem makkelijke vragen ontbraken. De moeilijkste vraag zat in het vierde opgavenblok en ging over de invloed van Japanse prentkunst op de vormgeving van een affiche: slechts 13% van de leerlingen wist de twee gevraagde voorbeelden te noemen. Dergelijke vragen, waarin kennis van de kunstgeschiedenis

moet worden toegepast op een onbekend voorbeeld, blijken elk jaar weer tot de moeilijkste van het examen te horen. Dat gold ook voor de vraag naar kenmerken van het kubisme in een bruidsjurk van Viktor & Rolf (het opgavenblok over mode).

Viktor & Rolf, bruidsjurk uit de collectie *Shirt Symphony*, 2012

Mode, zo is de ervaring, spreekt een groot deel van de leerlingen aan. Deze keer ging een volledig opgavenblok over bruidsjurken, waaronder de bruidsjurk van (toen nog) prinses Máxima. Het thema maatwerk werd hier vrij letterlijk geïnterpreteerd: op maat voor een lichaam, een persoon en voor een specifieke gelegenheid. De ontwerpen van Viktor & Rolf waren gebaseerd op herenoverhemden. Deze minder traditionele bruidsjurken leenden zich goed voor beschouwings- en inzichtvragen over de manier waarop ontwerpers zich laten inspireren door beeldende kunst en tegelijkertijd inspelen op actuele vraagstukken rond mode, identiteit en stereotypen.

In het vierde en laatste blok werden drie affiches die tentoonstellingen over affiches aankondigen, bevraagd: één uit de negentiende eeuw en twee uit de twintigste eeuw. Dit opgavenblok over grafische vormgeving kwam tegemoet aan het grote aantal leerlingen tekenen onder examenkandidaten. De vraag over het vormgeven van een affiche (Waaruit kun je afleiden dat de tekst later op de litho is aangebracht?) bleek een van de makkelijkste van het examen. Het opgavenblok als geheel werd overigens minder goed gemaakt. De voornaamste reden hiervoor, naast de al eerder genoemde lastige vraag over Japanse prentkunst, was dat het examen met dit blok werd afgesloten en een aantal leerlingen in tijdnood kwam.

Conclusie

Opnieuw blijkt, samen met de keuze voor een specifieke historische periode, het belang van het thema bij de voorbereiding op het examen. Ze dienen als beperking en houvast bij het bestuderen van de omvangrijke basisstof. Mogelijk was met een groter aantal vragen over renaissance en maatsystemen het oordeel over

onvoldoende aansluiting van het examen op het onderwijs anders geweest. Een reden om in de examenvragen aan die historische periode extra aandacht te besteden. Docenten doen er zelf goed aan om tijdig de septembermededelingen te raadplegen die op www.examenblad.nl gepubliceerd worden. Hier wordt elk jaar aan de hand van enkele probleemstellingen een nadere uitleg van het thema gegeven.

De gulden snede

Bij het bespreken van het thema maatwerk met de examenmakers kwam het onderwerp van 'de gulden snede' ter sprake. Anders dan in veel kunstgeschiedenismethodes en op sommige kenniswebsites is te lezen, is de theorie van de gulden snede (een theorie over ideale maatverhoudingen en hun intrinsieke schoonheid) een negentiende-eeuwse vinding: er zijn geen bronnen die wijzen op een gulden-snedetheorie die als schoonheidsideaal gehanteerd werd in de klassieke oudheid of de renaissance. De theorie is om die reden in de kunstgeschiedenis omstreden of wordt in elk geval niet zonder meer toegepast. De stof die in examens aan bod komt moet wetenschappelijk verantwoord zijn. De gulden-snedetheorie kan wel voorkomen in het examen als onderdeel van een discussie over esthetica, maar voor de havo voert een dergelijk diepgravende discussie over esthetica te ver.